

Teruggekeerd tot gebruikelijker werkwijzen, schilderde hij met steeds grooteren ijver en stijgende intensiteit de kroegen, kerken, kazernes, hospitalen, scholen, fabrieken: elk gebouw was hem de moeite waard. Tusschen de jaren 1907—'10 produceerde Utrillo bijna een 1000-tal doeken. Dat ze van zéér ongelijke waarde waren, het behoeft niet te worden herhaald. Niettemin verzekert Carco ons, dat er onder deze duizend wel 'n honderdvijftig schilderstukken van dusdanig gehalte waren, dat ieder doek waard was de reputatie van een schilder te verzekeren. Maar schier onbegrijpelijk is 't, dat ook de resterende achthonderdvijftig, alle overhaaste, bijkans machinale voordracht ten spijt, onmiskenbare Utrillo's toch zijn. Ook in een slechte Utrillo treft iets eigens, geheims — iets niet te imiteeren.

Alles was hem de moeite waard. Hij schilderde 't nerveuse geroezemoes der publieke bals om en nabij de stadswallen en bleef daarbij fijn zooals een Franschman het weet te zijn. Hij schilderde de gebouwen der openbare gemakelikheden en in zijn verhitte verbeelding kregen de nachtelijke „moulin's" iets van een ontstellende hallucinatie. Hij schilderde véél kerken, als troostrijke edele gevaarten in de lucht — en véél duistere kroegen, in öde buitenwijken. (Booze begeerten spoken door de lucht, men ruikt het gore leven van sombere achterbuurten of voelt de doodelijke verveling van meer gegoede wijken.... „de koude misère der gemeubileerde kamers en de ijzing, in die kamers, van een bed van bruin hout en een waschkom op den vloer.") Kortom: hij schilderde en dronk, zooals hij vroeger dronk en schilderde. Zijn kunstenaarsgeweten ontwaakte — maar de dranklust domineerde alles. Lofuitingen en aanmoedigende woorden stroomden toe van alle kanten; zij raakten hem ternauwernood. Lag hij niet in de goot, zoo deed hij niets dan schilderen, koortsig, als een bezetene, in den volksmond: „halve gare". 'sNachts schilderde hij in zijn hotelkamer, bij 't flakkeren van kaarsen, naar prentbriefkaarten, vaak in een „vergevorderden staat van dronkenschap."

De onvermijdelijke resultaten konden niet uitblijven; opnieuw moest men hem te Saunois opsluiten. Het leek wel een hopeloos geval; doktoren noch kunstcritici hadden veel verwachtingen meer.

Maar deze raadselachtige bedriegelijke natuur was binnen niet langen tijd schijnbaar hersteld. Aan zijn lot overgelaten, bleek hij opnieuw onmachtig tegenover de rampzalige verleidingen: het was 'n fatale vloek en hij berustte in de vernielende gevolgen ervan. Maar wél beschikte hij over een voldoende kracht, om bij elke bedreiging eener nieuwe crisis zich vrijwillig aan te melden te Saunois, daar geruimen tijd vaak in stilte zijn arbeid voortzettend. (1910, 11, 13, 14, 19 — sedert 1921 beschik ik over geen gegevens).

Werkte de ziekte stovend, de tucht bevrijdend? Zeker is, dat Utrillo's